

Voimaposti

#1

Kuva: iStockphoto

Vanhemmuuden tuki on neuvolatyön suurimpia haasteita

Matti Kaivosoja

*Vs. ylilääkäri,
nuorisopsykiatria,
Keski-Pohjanmaan
sosiaali- ja
terveyspalvelu-*

*kuntayhtymä Soite; kliininen
opettaja, Turun yliopisto,
lastenpsykiatria*

Neuvolatyön haasteet ovat muuttuneet suurten yhteiskunnallisten muutosten mukana. Vanhemmuuden tuki kuuluu haasteista suurimpiin. Neuvoloissa on tahtoa auttaa kasvatuksellisissa kysymyksissä, mutta työkalut ovat olleet puutteellisia tai omaan käyttöön räätälöityjä.

Vanhemmiksi tulee nyt pienen perheeseen ikäluokkia, joiden lapsuuden kokemukset vanhemmuudesta eivät aina anna riittäviä työkaluja omaan

perheeseen. Käsitystä siitä, mikä on lapsen normaalia ikätasoista käytöstä ja siihen liittyvää kypsytymättömyyttä, ei välttämättä ole. Kun kuvioon lisätään tukiverkoston puute, tulee neuvolasta varhaiskasvatuksen ohella yhä tärkeämpi lapsen psykososiaalisen kehityksen tuki.

Suurin osa 4–5-vuotiaista lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä. Varhaiskasvatuksella on mahdollisuus tehdä havaintoja, joita voitaisiin hyödyntää lapsen kehityksen arvioinnissa, mikäli toimintarakenteet

tämän mahdollistavat. Tiiviimpi yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä ja osittain yhteisissä tiloissa toimiminen lisäisi asiakaslähtöisyyttä. Se myös vapauttaisi terveystarkastuksista aikaa perheiden nykyisiin tarpeisiin vastaamiseen.

Digitalisaation myötä on luontevaa tuoda vanhemmuuden tuki myös kotiin netin ja puhelimen välityksellä. Alueellamme Voimaperheet-toimintamallin käyttö merkitsee osaltaan huolehtimista palvelujen tasa-arvoisesta saavutettavuudesta.

Tässäkin neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen on toivottavaa riskiryhmien tunnistamiseksi ja tuen piiriin kannustamiseksi. Toimintamallissa toteutettavat, näyttöön perustuvat menetelmät voisivat tulevaisuudessa tukea myös varhaiskasvatuksen toimintaa.

Voimaperheet-toimintamalli päätöksenteon tukena

Matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen implementaatiosta on olemassa erittäin vähän kotimaista tutkimustietoa. Tutkimus on tärkeää, koska se tukee näyttöön perustuvien menetelmien käyttöönottoa, levittämistä ja juurruttamista. Erityisesti tietoa voidaan hyödyntää sote-alueiden päätöksenteossa.

Varhaislapsuuden tunne- ja käytös-ongelmat ovat usein pitkäkestoisia ja sellaisina kuormittavat sekä yksilö-, perhe- että yhteiskuntatasolla. Ongelmat voitaisiin tunnistaa väestöstä jo ennen kouluikää, mutta siihen ei ole yhtenäisiä käytäntöjä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu kuntien perustehtäviin. Resurssien siirtäminen ehkäisevään hoitoon edellyttää kuitenkin tietoa päätöksenteon tueksi. Voimaperheet tuottaa SOTE-alueille tutkimustietoa lapsille ja lapsiperheille suunnattujen digitaalisten, ennaltaehkäisevien mielenterveyshoito-ohjelmien vaikuttavuudesta ja implementaatiosta. Parhailaan toimintamalli tavoittaa noin kolmasosan kohdeväestöstä.

Pidemmällä aikavälillä voidaan olettaa, että lasten ja lapsiperheiden mielenterveyspalveluiden resurssien siirtyessä ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen hoitoon, hoidon kustannukset pienentyvät ja erikoissairaanhoidon ja lastensuo-

jelun palveluiden käyttö vähenee.

Tutkimus kuuluu Suomen Akatemian rahoittamaan INVEST-tutkimuslippulaivaan, joka keskittyy yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen ja hyvinvointivaltion uudistamiseen.

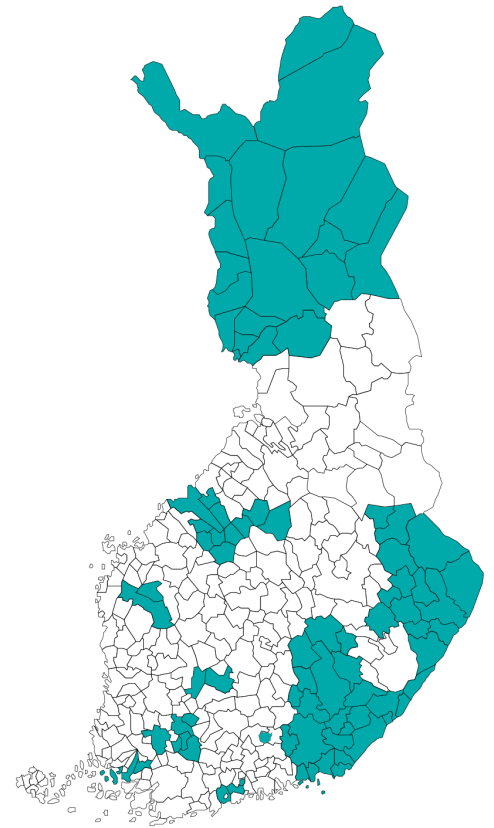
Samana rahoituksen turvin työryhmä kehittää ja tutkii myös uusia riskiryhmiin kohdennettuja matalan kynnyksen digiavusteisia palveluja kouluikäisten ahdistuneisuuden hoitoon ja äitien masennuksen hoitoon, sekä koko väestölle suunnattuja ohjelmia, kuten positiivista vanhemmuutta tukeva ohjelma 3-vuotiaiden lasten perheille.

Lisätietoja
Tutkimuskoordinaattori Malin Kinnunen
etunimi.sukunimi@utu.fi

**LÖYDÄT KUULUMISIAMME
SOMESTA @VOIMAPERHEET**

Voimaperheet-toimintamallia hyödyntävät kunnat 09/2021

Elokuuhun 2021 mennessä 68 705 perhettä on osallistunut Voimaperheet-väestöseulontaan. 3 234 perhettä on osallistunut vanhempainohjaukseen.

Tavoitat Voimaperheet-työryhmän
meiliosoitteesta

voimaperheet@utu.fi

Voimaperheet-tutkimustuloksia

- * Lapsen käytösongelmat vähenivät, empatiakyky parani ja vanhemmuuden taidot kohenivat ohjelman käydessä ryhmässä. Vaikutus säilyi 24 kk:n seurannassa.
- * Palveluiden käyttö oli interventio-ryhmässä kaksi kertaa vähäisempää kuin kontrolliryhmässä 24 kk:n seurannassa.
- * Perheet ovat valmiita osallistumaan digitaalisesti toteutettuihin matalan kynnyksen hoito-ohjelmiin.
- * Riskiryhmien varhaisen vaiheen seulonta toimii.
- * Perheet olivat tyytyväisiä ohjelmaan. Keskeyttäminen oli vähäistä.

Malin Kinnunen (oik.) on toinen Voimaperheiden kahdesta tutkimuskoordinaattorista. Hän on ollut mukana kehittämässä toimintamallia yli 10 vuoden ajan. Hän vastaa Voimaperheet-koulutuksista sekä ohjelman laadunvalvonnasta. Miia Suilamo on perhevalmentaja, joka on tehnyt pitkän työuran sairaanhoidajana (YAMK) päihdepsykiatrialla ennen Voimaperheisiin tuloaan. – Ennaltaehkäisy kiinnostaa, kun on tehnyt vuosia korjaavaa työtä, hän sanoo.

Voimaperheet-kysely terveydenhoitajille

- * 95% Voimaperheet-toimintamallia käyttävistä terveydenhoitajista kertoo keskustelewansa Voimaperheet-kyselyn vastauksista vanhemman kanssa.
- * 75% terveydenhoitajista kertoo hyödyntävänsä kyselyn tietoja lääkärin kanssa tehtävässä yhteistyössä.
- * 92% terveydenhoitajista hyödyntää työssään Voimaperheet-kyselyn Vahvuudet ja vaikeudet -yhteenvedoon koottua tietoa lapsesta.
- * 90% terveydenhoitajista kokee perheiden suorittamasta Voimaperheet-hoito-ohjelmasta saamansa palautteen työnsä kannalta hyödylliseksi.

Terveydenhoitajan motivaatio tarttuu vanhempiin

Terveydenhoitajan osuus Voimaperheet-toimintamallissa on ratkaiseva. Kiireisessä arjessa esitteet ja lomakkeet eivät juuri kiinnosta vanhempia. Terveydenhoitajan sanat voivat sen sijaan pysäyttää.

- Esimerkiksi jos pelätään leimautumista, niin tieto siitä, että ohjelma on ennaltaehkäisevä, voi madaltaa osallistumiskynnystä. Jos taas ajallinen sitoutuminen epäilyttää, on tärkeää kuulla, että ohjelma on suunniteltu kiireisten arkeen sopivaksi, tutkimuskoordinaattori **Malin Kinnunen** toteaa.

Perhevalmentaja **Miia Suilamo** on havainnut, että vanhempien huoli ajallisesta investoinnista hävenee rekrytointi- ja johdantopuhelun myötä.

- Ohjelman menetelmät tuovat arkeen aikaa ja sisältö on rakennettu niin, että muutoksia on mahdollista havaita heti, hän kertoo.

Jotta terveydenhoitaja voi motivoida perheitä, hän tarvitsee riittävästi tietoa ohjelmasta tiiviissä muodossa. Voimaperheissä pohditaan parhailaan keinoja tehostaa tiedonvälitystä neuvolan suuntaan. Toive nousi esiin myös kesällä toteutetusta terveydenhoitajien kehittämiskyselystä.

Vahvuudet ja vaikeudet -profiili ja tieto ohjelman aloittamisesta tulee

neuvolaan nopeasti. Palautetta ohjelman suorittamisesta voi sen sijaan joutua odottamaan jopa puoli vuotta. Siihen vaikuttaa perheiden oma aktiivisuus viikkojen suorittamisessa ja palautteen annossa. Myös keskeytyksistä tiedotetaan.

Myös kentältä kaivataan näkemystä tiedonvälityksen kehittämiseen.

- Asia on tärkeä. Terveydenhoitajien aktiivisuus näkyy suoraan lomakkeiden palautusprosentteissa, Kinnunen painottaa.

Vanhemmat ovat valmiita digitaaliseen hoitoympäristöön

Voimaperheet-vanhempainohjaus annetaan digitaalisessa hoitoympäristössä. Se on käytettävissä silloin kun vanhemmalle parhaiten sopii, eikä ohjelman käyttö edellytä esimerkiksi töihin tai lastenhoitoon liittyviä järjestelyjä.

Voimaperheissä vanhemmat ovat käyttäneet digitaalista hoitoympäristöä syksystä 2011 alkaen. Alkuaikoina vastaan tuli perheitä,

joilla ei ollut nettiyhteyttä.

- Nyt kaikilla on vähintään älypuhelin, ja netissä asioiminen on tavallista. Palvelu ei tuota vanhemmille minkäänlaisia teknisiä haasteita, Kinnunen huomauttaa.

Hoito keskeytyy harvoin

Digitaalinen hoitoympäristö kerää käyttäjistään tietoa, jolla pyritään parantamaan hoitomukavuutta ja ohjelmaan sitoutumista. Keskeyttämisspäätöksen tekee vain noin 12 % vanhemmista.

Vanhemmat ovat ohjelmaan pääosin erittäin tyytyväisiä. 85% olisi valmis käymään ohjelman tarvittaessa uudestaan ja 96% suosittelemaan sitä myös muille lapsiperheille. Ohjelman pituudesta on saatu jonkin verran kritiikkiä.

- Usein tämä liittyy siihen, että vanhempi on saanut neljällä ensimmäisellä viikolla arjen hallintaan. Tuntuu, ettei haasteita enää ole. Loppuvaiheissa on enemmän kertaavaa ja soveltavaa valmistautumista ohjelman jälkeiseen aikaan, luonnehtii Suilamo.

Voimaperheet-toimintamalli lyhyesti

Tunnistaminen

Voimaperheet-työryhmä lähettää väestökisteritietojen perusteella Voimaperheet-neuvolakyselyn suoraan perheille. Vanhempi tuo täytetyn lomakkeen terveydenhoitajan vastaanotolle 4-vuotistarkastuksen yhteydessä.

Mikäli lomake on syystä tai toisesta jäänyt täyttämättä tai unohtunut kotiin, vanhempi täyttää Voimaperheet-neuvolakyselyn terveydenhoitajan vastaanotolla.

Terveydenhoitaja lähettää lomakkeet Voimaperheet-työryhmälle postitse tai turvallisella sähköpostilla.

Voimaperheet -työryhmä laatii palautteen (Vahvuudet ja vaikeudet -profiili) ja lähettää sen takaisin terveydenhoitajalle lääkärineuvolaan varten.

Interventio

Perheelle tarjotaan mahdollisuutta osallistua Voimaperheet-ohjelmaan, mikäli vanhempi arvioi lapsellaan olevan käyttäytymisen ongelmia (käytöspisteet ≥ 5) ja kokee lapsen vaikeuksien haittaavan arkea.

Mikäli vanhemman kanssa käydyssä puhelinkeskustelussa ei tule esille esteitä Voimaperheet-ohjelmaan osallistumiselle, perhe aloittaa 3 - 5 kuukautta kestävä ohjelman perhevalmentajan ohjauksessa.

Neuvolaan tiedotetaan aina, kun perhe aloittaa Voimaperheet-ohjelman, kieltäytyy siitä tai keskeyttää ohjelman. Ohjelman päätyttyä perheelle ja neuvolaan lähetetään yhteenveto ohjelman läpikäymisestä.

Seulonnan kattavuus on tärkeää

Jotta voimme tarjota luotettavaa tietoa kunnan käyttöön, on tärkeää, että mahdollisimman moni perhe täyttää Voimaperheet-neuvolakyselyn.

Voimaperheet-toimintamallin perusajatuksena on tarjota ennaltaehkäisevä vanhempainohjausohjelma sellaisille 4-vuotiaiden lasten vanhemmille, jotka kokevat lapsen käyttäytymisen haasteet arkea kuormittavina.

Toiminnan perustana on kunnan kohdeväestön kattava seulonta. Seulonnan kattavuus takaa sen, että Voimaperheet-ohjelma voidaan kohdentaa perheille, jotka hyötyvät siitä eniten.

Pyrimme tavoittamaan kaikki perheet, jotka ovat tulossa

lapsensa kanssa 4-vuotisneuvolaan. Tähän tarvitsemme kaikkien terveydenhoitajien panosta.

Kun lomake jää kotiin

Vaikka lähetämme Voimaperheet-neuvolakyselyn ja esitteen kotiin valtaosalle perheistä, ei neuvolakysely syystä tai toisesta tavoita kaikkia.

Osa perheistä ei myöskään täytä lomaketta etukäteen kotona. Tällaisessa tilanteessa terveydenhoitajan tulisi antaa kyselylomake vanhemman

täytettäväksi vastaanoton aikana.

Näin mahdollisimman suuri osa kohdeväestöstä saadaan mukaan.

Seulontaprosessi tuottaa seulonnan lisäksi tietoa lapsen ja perheen psykososiaalisesta hyvinvoinnista lapsen huoltajille sekä perusterveydenhuollon toimijoille.

Teemme tärkeää työtä yhdessä!

Terja Ristkari

Tutkimuskoordinaattori